

Analiza tržišta duhana u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2018. godine

Čupar, Marinela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:644014>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Marinela Čupar

Preddiplomski sveučilišni studij

Smjer: Agroekonomika

**Analiza tržišta duhana u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2018.
godine**

Završni rad

Osijek, 2020.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Marinela Čupar

Preddiplomski sveučilišni studij

Smjer: Agroekonomika

Analiza tržišta duhana u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2018.

godine

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu završnog rada:

1. Prof. dr.sc. Ružica Lončarić, mentor
2. Sanja Jelić Milković, mag.ing.agr., član
3. Prof.dr.sc. Ljubica Ranogajec, član

Osijek, 2020.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Završni rad

Fakultet Agrobiotehničkih znanosti Osijek

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Marinela Čupar

Analiza tržišta duhana u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2018. godine

Sažetak: Ovaj završni rad prikazuje i analizira proizvodne površine duhana, količinu proizvodnje, prinose duhana te broj proizvođača. Površine, količina proizvodnje i broj proizvođača imaju opadajući trend te su iz godine u godinu sve manji. Također, ovaj trend izražen je i u drugim državama Europe koje su također analizirane u radu. Analizirane su i cijene duhana koje su iz godine u godinu rasle. Bilanca vanjsko-trgovinske razmjene duhana i duhanskih proizvoda Republike Hrvatske bilježi određeni pad posljednjih godina. U radu se nastoji usporediti tržište duhana Republike Hrvatske s drugim zemljama. Prikazana je i zakonska regulativa koja je vrlo stroga i specifična za ovu vrstu proizvodnje. Prikazana su i analizirana vodeća poduzeća na tržištu duhanskih proizvoda. Potreba hrvatskih proizvođača je udružiti se u proizvođačke organizacije kako bi postizali bolje cijene na tržištu, dobivali jeftinije repromaterijale i prodavali duhan bez posrednika.

Ključne riječi: duhan, tržište, površine, količine, prinosi, cijene, zakonska regulativa

32 stranice, 4 tablice, 8 grafikona, 2 slike

Rad je pohranjen: u Knjižnici fakulteta Agrobiotehničkih znanosti u Osijeku i u digitalno repozitoriju završnih i diplomskih radova fakulteta Agrobiotehničkih znanosti u Osijeku

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

BSc Thesis

Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Undergraduate university study Agriculture, course Agroeconomics

Marinela Čupar

Tobacco market analysis in Croatia from 2011. to 2018.

Summary: This final paper presents and analyzes tobacco production areas, production volume, tobacco yields and number of producers. Areas, production volume and number of producers have a declining trend and are decreasing from year to year. Also, this trend is expressed in other European countries, which are also analyzed in the paper. Tobacco prices, which grew from year to year, were also analyzed. The balance of foreign trade in tobacco and tobacco products of Croatia has recorded a certain decline in recent years. The aim is to compare the tobacco market of Croatia with other countries. Legislation that is very strict and specific for this type of production is also presented. Leading companies in the tobacco products market are presented and analyzed. The need for Croatian producers is to unite in producer organizations in order to achieve better prices on the market, get cheaper raw materials and sell tobacco without intermediaries.

Keywords: tobacco, market, area, quantities, yield, prices, legislation

32 pages, 4 tables, 8 figures, 2 pictures

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences in Osijek

Sadržaj

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE.....	3
3. REZULTATI I RASPRAVA	4
3.1. Duhan kao poljoprivredna kultura.....	4
3.2. Tržište duhana Republike Hrvatske	7
3.2.1. Proizvodne površine i količina duhana	8
3.2.2. Prinos duhana u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske Unije	11
3.2.3. Otkupne cijene duhana	12
3.2.4. Vanjsko-trgovinska razmjena duhana	14
3.3. Broj proizvođača duhana.....	16
3.4. Vodeća poduzeća na tržištu duhanskih proizvoda.....	17
3.5. Zakonska regulativa duhanske industrije	20
3.5.1. Kaznene odredbe	21
3.5.2. Trošarine na duhanske proizvode.....	22
4. ZAKLJUČAK	25
5. POPIS LITERATURE	27

1. UVOD

Duhan (lat. *Nicotiana tabacum*) je rod biljaka iz porodice Solanaceae. Zeljasta je biljka čiji se osušeni listovi prerađuju u cigarete, cigare, za lule kao i duhan za žvakanje. Sadrži alkaloid nikotin koji biljka duhana proizvodi u korijenu. U rodu (lat. *Nicotiana*) postoji oko 70 vrsta. Svjetska proizvodnja cigareta se procjenjuje na godišnje preko 7 milijuna tona. Više od polovine ove količine proizvodi se u Kini i Indiji dok svjetskim tržištem duhana vladaju gigantske američke korporacije (Butorac, 2014.).

Duhan, kao poljoprivredna kultura, ima istodobno koristan i štetan utjecaj na ljudsku populaciju. Korisna se uloga duhana ogleda u njegovu utjecaju na nacionalne ekonomije, ali i njegovom sudjelovanju u nacionalnom bogatstvu neke zemlje kao relativno visokodohodovnoj kulturi.

Nasuprot tome, nedvojbeno je potvrđen njegov štetan utjecaj na ljudsko zdravlje. Uzimajući u obzir njegovo štetno djelovanje, ali i pozitivan utjecaj u pogledu ekonomije duhan kao poljoprivredna kultura ima vrlo važnu ulogu u našoj poljoprivredi, pa samim time i u gospodarstvu kao cjelini. Dobri ekološki uvjeti za uzgoj duhana koji vladaju u našoj zemlji su i razlog više da se uzgoj, a samim time i proizvodnja duhana u našoj zemlji održi (Butorac, 2014.).

U Hrvatskoj su najviše zastupljene sorte Virginia koja je nosilac kvalitete i najviše sudjeluje u proizvodnji, naraste 120 - 180 cm visine, krupnih je listova (18 - 20 listova), svijetlo - zelene boje. Suši se na umjetan način u specijalnim sušnicama toplim zrakom 130 - 140 sati te Burley koji ima debelo sočno tkivo koje dobro apsorbira soseve, u njegovu uzgoju bitna je masa, naraste od 140 - 180 cm visine, izrazito je krupnih listova žućkasto zelene boje s bjelkastom centralnom žilom lista. Suši se prirodnim načinom na zraku u hladu ili u sjeni oko 20 dana.

Proizvodnja duhana u Republici Hrvatskoj jedna je od najbolje organiziranih proizvodnji. Proizvodnja na OPG-ovima je od vitalnog interesa, ne samo za proizvođače, već i za tvrtke koje se bave otkupom, preradom i doradom duhana. U 2018. godini proizvedeno je 7.561 t duhana na površini od 3.834 ha, čime je ostvaren prinos od 2 t/ha. U odnosu na prethodnu 2017. godinu zabilježen je pad proizvodnje duhana od 19,7%. U 2017. godini proizvedeno je 9.413 t duhana na površini od 4.563 ha uz prinos od 2,1 t/ha.

Mogućnosti i perspektive proizvodnje duhana na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima ovisit će o raspoloživim resursima i ekonomskim efektima koje ta proizvodnja ima za gospodarstvo kao cjelinu. Osnovni ograničavajući čimbenik daljnjeg razvoja proizvodnje na obiteljskim gospodarstvima, o kojem ovisi njihov položaj i motiviranost, je ekonomska i socijalna reprodukcija (Celić, 2015.).

Cilj rada je analizirati tržište duhana u Republici Hrvatskoj kroz prikaz proizvodnje, prinosa, cijena, uvoza, izvoza, potrošnje, potražnje i stupnja samodostatnosti duhana u Republici Hrvatskoj. Na temelju analize dobit će se zaključak o potencijalu proizvodnje duhana u Republici Hrvatskoj.

2. MATERIJAL I METODE

U radu će se uglavnom koristiti različite baze podataka za prikaz proizvodnje, prinosa, uvoza, izvoza, cijena – Statistički ljetopis, TISUP, Eurostat i slično. Također, za donošenje određenih zaključaka analizirat će se dostupna literaturu na zadanu temu. Metode korištene u radu bit će standardne metode analize, sinteze, indukcije, dedukcije, komparacije i kompilacije.

Materijal za pisanje ovog rada prikupljen je i usmenom predajom od strane djelatnika uprave Agroduhan d.o.o. Slatina, ali i vlastitim (obiteljskim) znanjima i materijalima.

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Duhan kao poljoprivredna kultura

Duhan pripada carstvu Plantae i vrsti tabacum. U svijetu je danas poznato oko 70 vrsta toga roda. Oko 50 vrsta potječe iz Amerike (sjeverna Argentina i jugozapadna Bolivija), a 20-ak vrsta iz Australije. Duhan je izrazito polimorfna kultura (s velikim brojem tipova) i danas se uzgaja u gotovo cijelome svijetu (Butorac, 2014.).

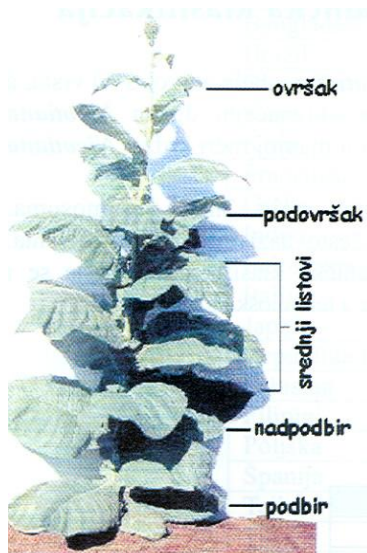
Duhan je kultura koja zauzima važno mjesto u svjetskom gospodarstvu. U proizvodnju, preradu i prodaju duhana uključen je veliki broj ljudi direktno i indirektno, a brojne države ostvaruju značajne prihode od poreza na duhanske proizvode. Različite industrije, kao npr. Industrija ambalaže, platna, kartona, papira za cigarete, strojeva za proizvodnju, obradu i preradu duhana ovisе o njoj (Ranogajec, Dumančić, 2018.).

Iako se stoljećima duhan koristi za pušenje i žvakanje, on također ima i ljekovita svojstva te je bogat izvor bioaktivnih komponenti. Duhan se konzumira zbog specifičnog i kompleksnog fiziološkog djelovanja sastojaka listova na središnji živčani sustav (Banožić, et.al, 2018).

Biljka duhana naraste do visine od 0,5 do 3 metra. Listovi, ovisno o tipu duhana i kultivaru, mogu biti različitih oblika, veličina i nijansi boja. Za svaki tip duhana postoji najpovoljniji oblik. Na biljci se može formirati 10 do 40-ak listova. Zbog različite kvalitete listovi su podijeljeni u skupne na osnovi insercije branja: podbir, nadpodbir, srednji listovi, podvršak i ovršak.

Podjela listova duhana u skupine na osnovi insercija branja je:

- T - vršno branje 10%
- B - gornje branje 42%
- C - srednje branje 28%
- X - nadpodbir 14%
- B - podbir 6%

Slika 1. Insercije (branja) duhana

Izvor: www.bilje.hr/POLJOPRIVREDA/AgBase_1/HTM/duhan.htm

U Hrvatskoj se uzgajaju dva tipa duhana, virginia i burley. Virginia je nositelj kvalitete i najviše sudjeluje u proizvodnji, naraste 120-180 cm visine, krupnih je listova (18-20listova), svijetlo-zelene boje. Suši se na umjetan način u specijalnim sušnicama toplim zrakom 130-140 sati. Virginia se proizvodi na oko 90% površina pod duhanom te će se u ovom radu analizirati cijene, prinosi, površine, ali i ostale komponente tržišta ovog tipa duhana.

Slika 2. Duhan tipa Virginia

Izvor: Autor

Burley - ima debelo sočno tkivo koje dobro apsorbira soseve, u njegovu uzgoju bitna je masa, naraste od 140 - 180 cm visine, izrazito je krupnih listova žućkasto zelene boje s bjelkastom centralnom žilom lista. Suši se prirodnim načinom na zraku u hladu ili u sjeni oko 20 dana. Sastvani je dio mješavina za blend cigarete, a sadržajni i teži listovi koriste se u mješavinama duhana za lule i kao duhan za žvakanje. Burley ima nešto zahtjevniju proizvodnju, većina poslova obavlja se ručno pa se stoga proizvodi na manjim površinama te uz manje radne snage (najčešće obiteljski posao). Isplativost ovog tipa duhana približno je jednaka tipu Virginia. U ovoj proizvodnji nema troškova sušenja (plina, struje i vode) jer se sušenje odvija prirodno na zraku u hladu ili sjeni. Cijene ovog tipa manje su nego li Virginie.

Slika 3. Duhan tipa Burley

Izvor: Autor

3.2. Tržište duhana Republike Hrvatske

Duhanska industrija jedna je od brzorastućih i najprofitabilnijih industrija u svijetu, a unatoč brojnim znanstvenim radovima koji upozoravaju na štetnost dugotrajnog korištenja duhanskih proizvoda na život i zdravlje ljudi te okoliša, brojnim sustavima oporezivanja i trošarina na promet duhanskim proizvodima, tržište duhanske industrije je u neprestanom razvoju. Inozemno i domaće tržište duhana i njegovih preradevina, u najvećoj mjeri cigareta, iznimno je kompleksno s obzirom na mnoge zakonske regulative kojima podliježu, imajući u vidu da pitanja u svezi same proizvodnje, obrade i prodaje duhana te proizvodnje, distribucije, reklamiranja i prodaje gotovih duhanskih proizvoda otvaraju brojne i iznimno važne etičke, socijalne, ekonomske i pravne dvojbe i kontroverze (Čagalj, Ivanković, 2017).

Štetno djelovanje duhana te zdravstveni problemi koje uzrokuju cigarete i duhanski proizvodi dovodi do ograničavajućeg djelovanja globalnog tržišta duhana zbog visokih poreza i nameta kojima se terete poduzeća u duhanskoj industriji.

Globalno tržište cigareta u 2018. godini vrijedilo je 888 milijardi američkih dolara. Predviđa se da će tržište do 2024. godine doseći vrijednost od 1,124 milijardi američkih dolara, što je rast od gotovo 4% za razdoblje od 2019. do 2024. godine. Cigarete predstavljaju jedan od najpopularnijih duhanskih proizvoda koji se konzumira širom svijeta. Duhanska industrija sastoji se od nekolicine poduzeća koja neprestano rastu, prodaju i distribuiraju svoje duhanske proizvode na tržištu (Research&Markets, 2019).

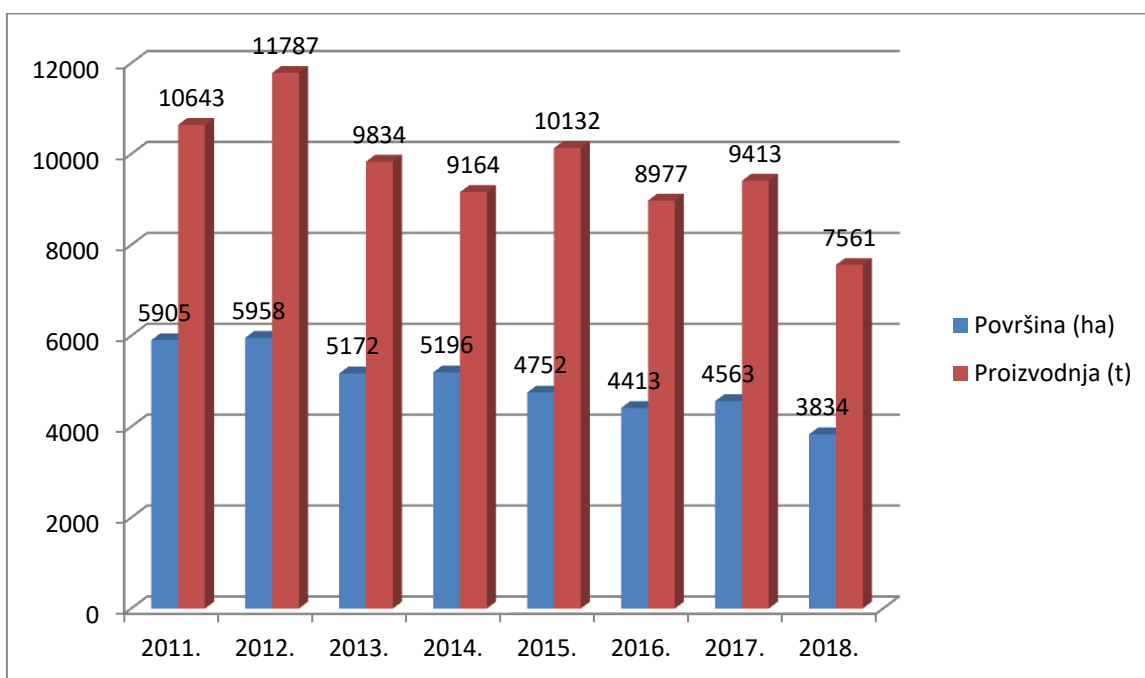
U svijetu se proda oko 6,5 bilijuna cigareta svake godine, što znači otprilike 18 milijardi cigareta dnevno, što dovodi do zaključka da je duhanska industrija vrlo unosna industrija. Procjenjuje se da u svijetu postoji milijarda pušača, od kojih 80% pušača žive u zemljama s niskim i srednjim dohotkom, a od 33 milijuna djelatnika koji u svijetu rade na farmama duhana, velika većina njih živi u najsiromašnijim regijama svijeta. Iako su Sjedinjene Američke Države znatno smanjile svoj udio uzgoja duhana s preko 180.000 farmi u 1980-ima na nešto više od 10.000 koje postoje danas, one su još uvijek četvrti najveći proizvođač duhana na svijetu (Martin, 2018.).

Vodeća poduzeća Philip Morris i BAT nastoje promijeniti navike potrošača kroz promjenu korporativne kulture. Navike potrošača nastoje promijeniti proizvodima nove generacije,

tako klasične cigarete padaju u zaborav, a samim time i proizvodnja duhana namijenjenih za pušenje u cigaretama. Poslovna je transformacija neizbježna, stalno pokušavanje te stvaranje drugačijeg okruženja smatra se najboljom metodom za napredovanje. Proaktivno traženje i implementiranje transformacije ključ je uspjeha u svakoj industriji, pa tako i duhanskoj (Brajković, 2019.).

3.2.1. Proizvodne površine i količina duhana

U Republici Hrvatskoj je proizvodnja duhana, kao i sam prinos varirao iz godine u godinu. Varijabilna prodajna cijena i skup repromaterijal zasigurno su jedan od presudnih faktora za proizvodnju duhana. Grafikonom 1. prikazano je kako se kreću površine pod duhanom (ha) i proizvodnja u tonama, a grafikonom 2. prikazano je variranje prinosa od 2011. do 2018. godine.

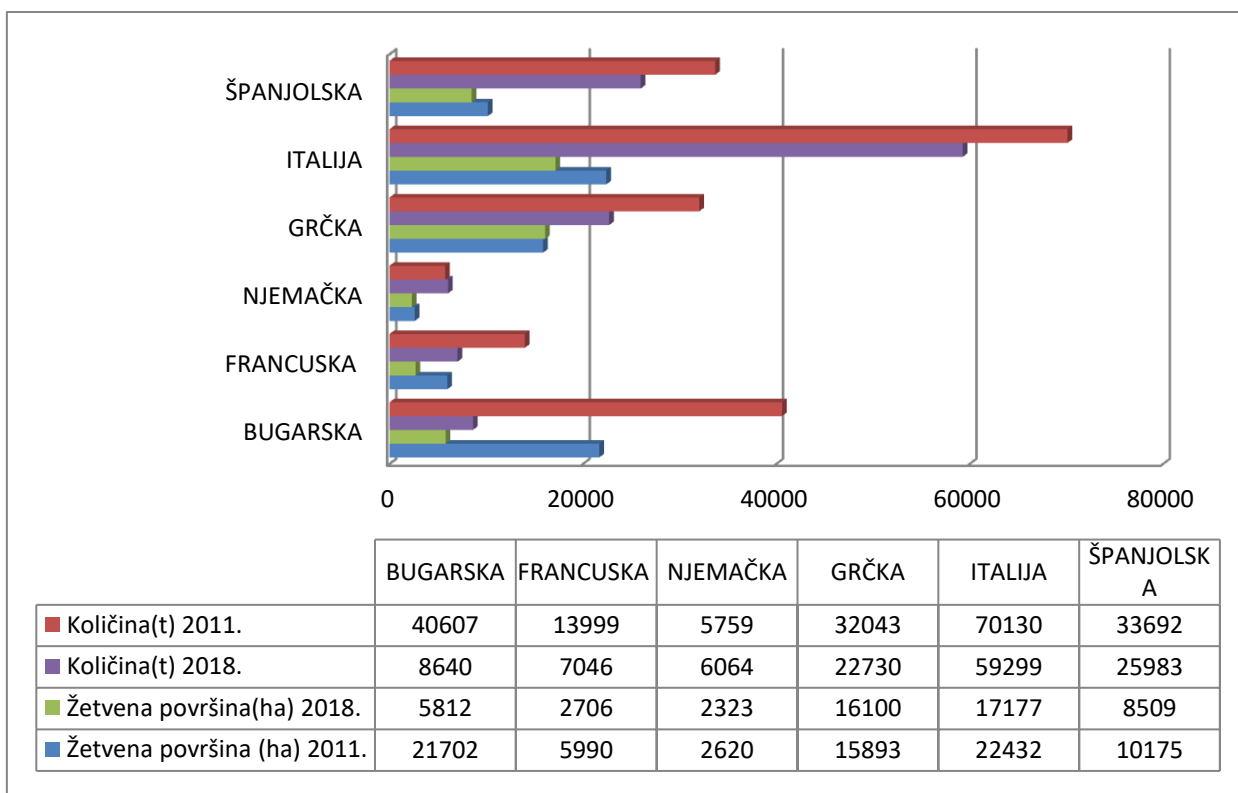
Grafikon 1. Žetvene površine i proizvodnja duhana u razdoblju od 2011.-2018.godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

Iz grafikona 1. vidimo kako su površine pod duhanom varirale iz godine u godinu te su se postupno smanjivale. U ovom razdoblju 2012. godine bilo je najviše zasađenih hektara čak

5 958ha, dok je 2018. bilo najmanje odnosno 3 834ha. Proizvodnja u tonama također dosta varira. Tako je 2012. godine bilo najviše tona što je i očekivano, iako i to može varirati, najmanje kila proizvedeno je također 2018. godine što prati trend opadanja samih površina pod duhanom. Proizvodnja duhana u samo godinu dana pala je za čak 19,7%. Proizvodnja ovisi o dosta čimbenika na koje sam čovjek ne može utjecati. Razne prirodne katastrofe ili loša godina koja je popraćena suficitom ili deficitom vode, lošim gojidbenim preporukama, ali i crno tržište koje uvelike smanjuje otkupljene količine također utječe na sam prinos. Crno tržište koje je posljednjih godina dosta zastupljeno u Republici Hrvatskoj smanjuje otkupljene količine duhana, te i sam prinos. Takvo trgovanje, bez zakonske regulative teško je pratiti i znati točne količine prodanog duhana na crno.

Kako bi usporedili Hrvatsku sa ostalim članicama Europske unije u grafikonu 2. prikazane su neke države članice Europske unije i njihove žetvene površine u hektarima i proizvodnja u tonama u 2011. i 2018. godini.

Grafikon 2. Prikaz žetvenih površina (ha) i količina (t) duhana u određenim zemljama članicama Europske unije u 2011. i 2018. godini

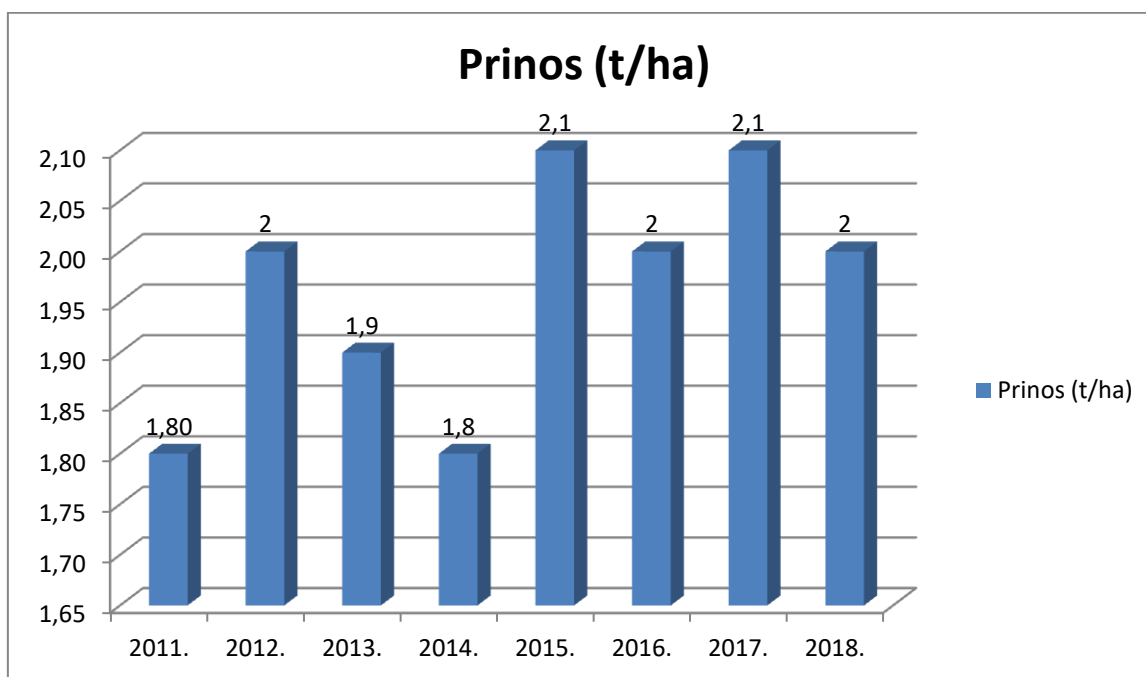
Izvor: FAO stat

Iz grafikona 2. vidimo kako su se i ostalim zemljama članicama Europske unije površine pod duhanom smanjile od 2011. do 2018. godine. Među navedenima najveći pad bilježi Bugarska kojoj je proizvodnja u razdoblju od sedam godina pala za gotovo 16 000ha, zatim Italija koja je imala pad proizvodnje za 5 255ha, Francuska bilježi nešto manji pad od 3 284ha u ovom razdoblju, Španjolska proizvodnja smanjila se tek za 1 666ha, Njemačka proizvodnja pala je za 297ha dok je od analiziranih jedino Grčka imala rast žetvenih površina za 207ha u ovom razdoblju. Hrvatska je u razdoblju od sedam godina imala pad žetvenih površina za 2 071ha. Trend opadanja žetvenih površina pod duhanom izražen je u Republici Hrvatskoj, ali i u ostalim zemljama članicama Europske unije.

Količina u tonama se, kao i u Hrvatskoj, kroz godine smanjivala. Tako je Bugarska ponovno zabilježila najveći pad što je uvjetovano i smanjenjem žetvenih površina. Francuska, Italija i Španjolska također su ostvarile pad proizvedenih količina. Njemačka koja je imala pad žetvenih površina za 297ha ostvarila je povećanje proizvedenih količina za 305 tona, što je dobar rezultat i primjer dobre poljoprivredne prakse. Grčka koja je jedina imala povećanje žetvenih površina ostvarila je pad proizvedenih količina za čak 9 313 tona.

3.2.2. Prinos duhana u Republici Hrvatskoj i zemljama Europske Unije

Prinos duhana izražen je u tonama osušene lisne mase po hektaru i odnosi se na duhan tipa Virginia.

Grafikon 3. Prinos duhana u tonama po hektaru u razdoblju od 2011. do 2018. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

U grafikonu 3. vidimo kako varira prinos izražen u tonama po hektaru. Među 'lošijim' prinosima kreće se onaj iz 2011. godine i 2013. godine kada je iznosi tek 1,8t/ha. Iako je prinos nešto manji i dalje se kreće u granicama višegodišnjeg prosjeka od 1,8 do 2,1 t/ha. Prinosi u ostalim godinama su relativno jednaki i nema većih odstupanja. Ovakvi prinosi nisu sukladni smanjenju površina ili proizvodnje što znači da se način proizvodnje, obrada zemljišta, kvaliteta sadnica ili neki drugi faktor koji može utjecati na povećanje prinosa se iz godine u godinu povećava. Proizvodnja se podiže na višu razinu, dobiva se bolja kvaliteta duhana, a samim time bolja je i zarada. Također, ovdje se možemo opet dotaknuti teme crnog tržišta. Otkupne cijene su rasle pa je i to jedan od razloga smanjenja prodaje na crnom tržištu. Novčane kazne za takav oblik prodaje su velike, a najgore što se proizvođaču može dogoditi je zabrana sadnje duhana zbog prodaje robe na crnom tržištu.

Tablica 1. Prinos duhana u kilogramima po hektaru za pojedine članice Europske unije u 2011. i 2018. godini

Zemlja članica EU	Prinos kg/ha 2011.godine	Prinos kg/ha 2018. godine
ŠPANJOLSKA	33 113	30 536
ITALIJA	31 263	34 523
GRČKA	20 161	14 118
NJEMAČKA	25 797	26 106
FRANCUSKA	23 370	26 038
BUGARSKA	18 411	14 860

Izvor: FAO stat

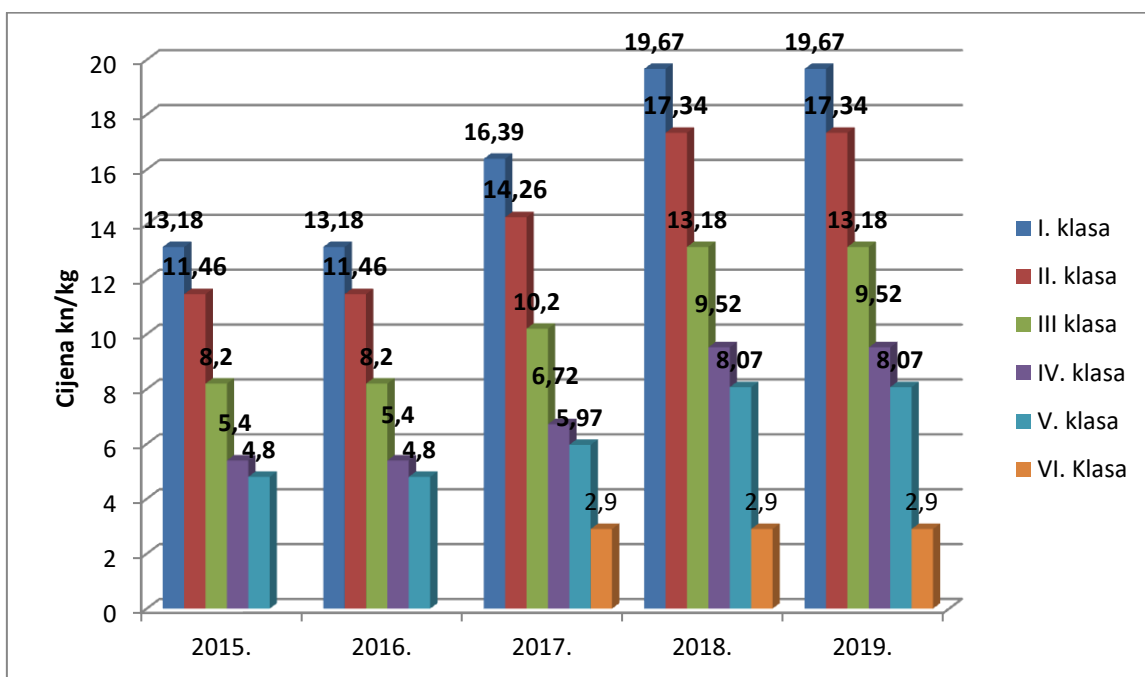
Iz tablice 1. vidimo kako se prinos u kilogramima po hektaru u razdoblju od 7 godina u Italiji porastao za 3 260 kg/ha, iako je Italija imala pad površina i količina u istom razdoblju. Rast prinosa vidimo i kod Francuske za 2 608 kg/ha, a ona je također imala pad površina i proizvedenih količina. Možemo pretpostaviti kako je rasla kvaliteta proizvodnje duhana, a samim tim i kvaliteta gotovog proizvoda. Najveći pad prinosa bilježi Grčka za čak 6 043 kg/ha iako je imala rast površina, ali i pad količina duhana. Sljedeća po padu prinosa je Bugarska gdje su prinosi u razdoblju od sedam godina pali za 3 551 kg/ha. Nešto manji pad bilježi Španjolska sa 2 577 kg/ha, dok je najmanji pad imala Njemačka za samo 309 kg/ha što je sukladno rastu proizvedenih količina, a smanjenju žetvenih površina. Hrvatska je u razdoblju od 7 godina ostvarila rast prinosa za 1 697 kg/ha.

3.2.3. Otkupne cijene duhana

Presudan faktor za ovu proizvodnju, kao i za svaku drugu, je cijena samog proizvoda. Duhan tipa Virginia otkupljuje se u šest (VI) postojećih klasa. Presudna je kvaliteta, koja se određuje kada je duhan osušen, a koja bi trebala sadržavati skup obilježja koja duhan čine manje ili više pogodnim za neku namjenu, odnosno zadovoljava li određene potrošačke potrebe. Duhan se svrstava u klase prema organoleptičkim, analitičkim i pušačkim svojstvima. Među najvažnija svojstva spadaju ona pušačka, ali i ekonomska,

odnosno u kojoj mjeri je duhan dostupan širem tržištu s obzirom na njegovu cijenu (Butorac, 2014.).

U grafikonu 4. Prikazane su cijene duhana tipa Virginia po otkupnim klasama kroz razdoblje od pet godina (2015.-2019.).

Grafikon 4. Cijene duhana po klasama iskazane u kunama po kilogramu

Izvor: Izrada autora prema podacima iz ugovora o proizvodnji duhana

Grafikonom 4. prikazane su cijene duhana za kilogram duhana po klasama bez PDV-a. Cijene su dugi niz godina bile jednake, a zatim su 2017. godine porasle za oko jednu kunu u prosijeku, zatim se 2018. godine bilježi ponovni rast cijena za oko 2 kune u prosijeku, cijene 2019. nisu se mijenjale u odnosu na 2018. godinu. Također, vidimo kako cijena VI. klase ne raste kroz godine jer nije cilj poticati proizvodnju takve, loše, klase duhana. Ugovorene cijene, koje nisu prikazane u grafikonu, a ugovorene su za 2020. godinu također su rasle za oko kunu. Tako će 2020. godine prva klasa duhana iznositi 20,89kn/kg, druga 18,42kn/kg, a treća 14,00 kn/kg. Cijene ostalih klasa ostale su jednake prethodnoj godini jer otkupljivači duhana ne žele poticati proizvođače na proizvodnju lošijeg duhana, odnosno onoga koji bi se otkupljivao po nižim klasama. Samu proizvodnju treba podići na višu razinu kako bi Hrvatska mogla konkurirati i pronaći bolji položaj na tržištu u odnosu na ostale zemlje koje proizvode duhan.

3.2.4. Vanjsko-trgovinska razmjena duhana

Vrijednost hrvatskoga robnog izvoza 2019. iznosila je 112,9 milijardi kuna, što je 5% ili 5 milijardi kuna više nego u istom razdoblju 2018. Uvoz je dosegnuo 185,2 milijardi kuna, također 5% ili 9 milijardi kuna više nego godinu prije. Vanjskotrgovinski deficit u 2019. iznosio je 72 milijarde kuna i bio je za 4 milijarde kuna odnosno 6% veći nego 2018. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 61% isto kao i prethode godine (Izvozni portal, 2019.)

Hrvatska je u 2019. ostvarila veći izvoz s inozemstvom u sektoru pića i duhana u donosu na prethodnu godinu. Uvoz pića i duhana se također povećao iz 2018. godine u odnosu na 2019. što je i prikazano tablicom 2.

Tablica 2. Izvoz i uvoz Republike Hrvatske za piće i duhan u 2018. i 2019. godini

PIĆE I DUHAN			
IZVOZ		UVOZ	
2018.	2019.	2018.	2019.
2 026 747 kuna	2 170 205 kuna	2 352 867 kuna	2 772 886 kuna

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Iz tablice 2. vidimo kako se izvoz iz 2018. godine u odnosu na 2019. povećao za 143 458 kuna. Uvoz je također rastao te je 2018. iznosio 2 352 867 kuna, a 2019. godine 2 772 886 kuna što je porast od 420 019 kuna.

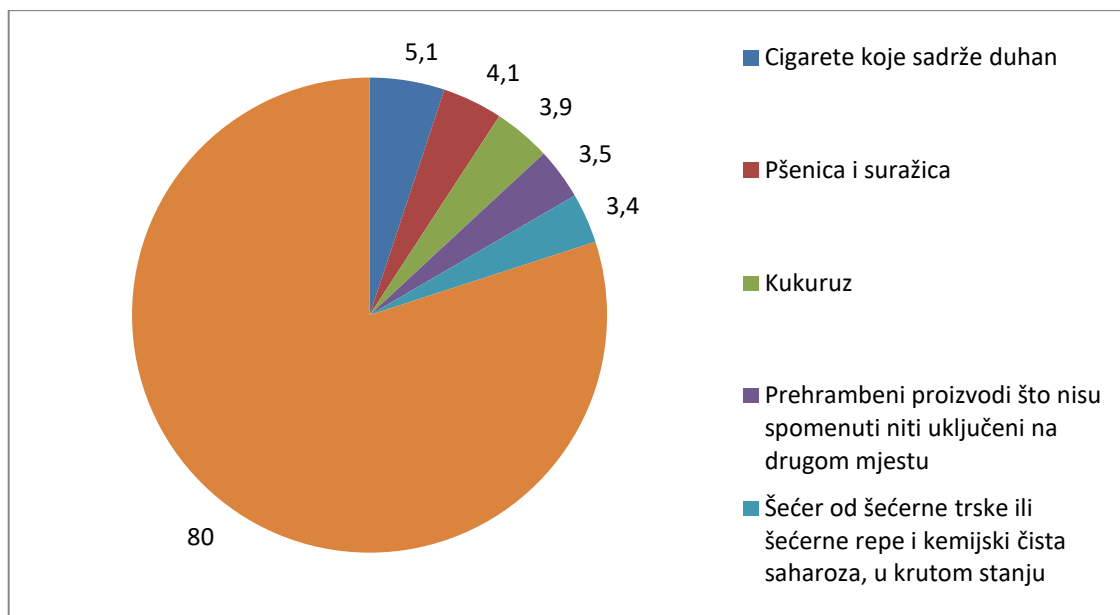
Bilanca vanjskotrgovinske razmjene neprerađenog duhana za 2018. godinu, promatrano vrijednosno i količinski, je negativna. U 2018. godini izvezeno je 7.539 tona, a uvezeno je 8.424 tona neprerađenog duhana. Uspoređujući 2018. godinu s prethodnom godinom, količinski gledano, uvoz kategorije neprerađeni duhan; duhanski otpaci povećan je za 38,0% te iznosi 40,8 milijuna eura, dok je izvoz smanjen za 13, 2% i iznosi 25,6 milijuna eura (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018.godini).

U 2018. godini najvažniji izvozni proizvodi Republike Hrvatske promatrano na razini oznake carinske tarife HS 6 jesu:

- CN 240220 Cigarete koje sadrže duhan
- CN 100199 Pšenica i suražica (osim za sjetvu i tvrde pšenice)
- CN 100590 Kukuruz (osim onoga za sjetvu)

- CN 210690 Prehrambeni proizvodi što nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu
- CN 170199 Šećer od šećerne trske ili šećerne repe i kemijski čista saharoza, u krutom stanju

Navedeni proizvodi čine 20,0% vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske. Grafikonom 5. prikazano je pet najvažnijih izvoznih proizvoda Republike Hrvatske i njihovi postotni udjeli u izvozu (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018 godini.).

Grafikon 5. Najvažniji izvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Republike Hrvatske u 2018. godini izraženi u postotku

Izvor: Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini

Iz grafikona 5. vidimo kako cigarete koje sadrže duhan zauzimaju najveći udio od pet najvažnijih izvoznih proizvoda Republike Hrvatske. Tako od ukupnih 100% izvoza, cigarete koje sadrže duhan zauzimaju 5,1%. Slijedi ih pšenica i suražica sa 4,1%, zatim kukuruz koji zauzima 3,9% izvoza. Prehrambeni proizvodi što nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu zauzimaju 3,5%, a šećer od šećerne trske ili šećerne repe i kemijski čista saharoza, u krutom stanju zauzima 3,4% izvoza Republike Hrvatske. Ostali proizvodi zauzimaju 80% izvoza.

3.3. Broj proizvođača duhana

Sastavni dio negativnog kretanja zasađenih površina pod duhanom i proizvodnje u tonama je i broj proizvođača koji se bavio proizvodnjom duhana. U tablici 3. prikazan je broj proizvođača u razdoblju od 2008. do 2019.

Tablica 3. Broj proizvođača duhana u razdoblju od 2008. do 2019.

Godina	Proizvođači-Virginija	Proizvođači-Burley	Ukupan broj proizvođača
2008.	439	401	840
2010.	431	380	811
2012.	412	310	722
2014.	410	295	705
2016.	390	255	645
2018.	332	221	553
2019.	293	166	458

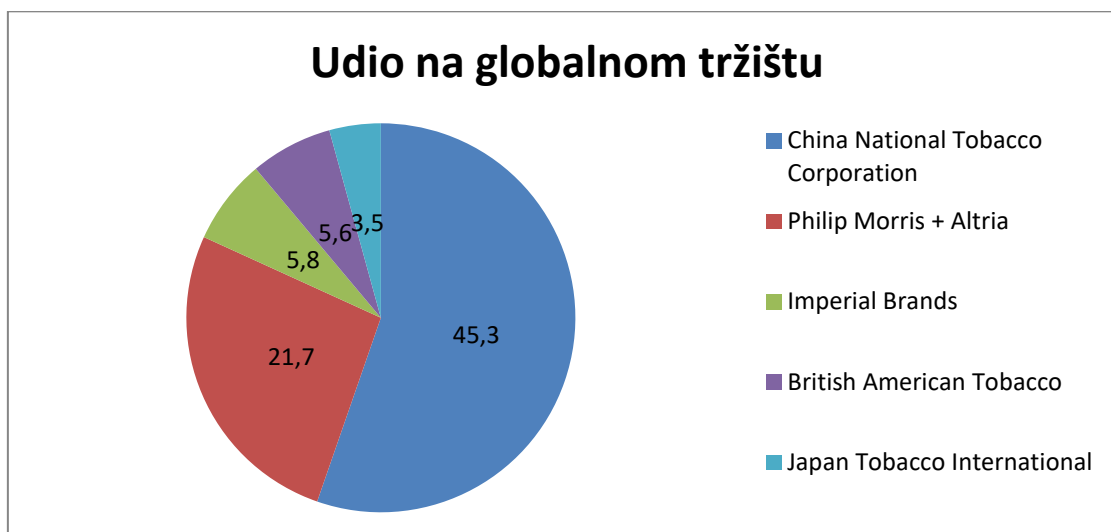
Izvor: Izrada autora prema podacima Udruge Hrvatskih proizvođača duhana 'Krupan list'
Virovitica

Prema podacima iz tablice 3. vidimo kako se ukupan broj proizvođača duhana iz godine u godinu smanjuje. Broj proizvođača od 2008.-2019. pao je za 47%, a najveći pad dogodio se od 2014. do 2019. godine za čak 30%. Smanjen broj proizvođača donosi i pad površina pod duhanom, a samim tim i pad ukupnih količina duhana u tonama. Trend opadanja proizvodnje duhana iz godine u godinu je sve veći. Padu proizvodnje doprinosi i dolazak multinacionalne kompanije BAT na Hrvatsko tržište koja je niskim cijenama duhana pridonijela padu broja proizvođača. Skupa proizvodnja, skupa radna snaga i velike količine uloženog rada dovode do ovakvih rezultata. Isplativost ove proizvodnje, kao i svake druge, presudna je za svakog pojedinca. Ovakav trend opadanja očekuje se i u narednom razdoblju. Ciljevi i strategije duhanske proizvodnje nisu jasno definirani i stoga dovode u pitanje razvoj i opstanak daljnje proizvodnje.

3.4. Vodeća poduzeća na tržištu duhanskih proizvoda

Industrija duhana u svijetu je vrlo globalizirana, a najveće poduzeće proizvođač duhana u svijetu (mjereno količinom proizvedenih cigareta) je državna kineska korporacija duhana koja je u državnom vlasništvu. Pet od deset najvećih tvornica cigareta na svijetu nalazi se u Kini, a prema izvještajima duhanske industrije, China National Tobacco Corporation ima otprilike 98% tržišnog udjela u Kini, što ovo poduzeće čini najvećim proizvođačem duhana na svijetu. Philip Morris, uključujući i odvojena poduzeća Philip Morris International i američko tržište (Altria), na drugom je mjestu sa 16,9% globalnog tržišta, a slijede ih British American Tobacco, Japan Tobacco International i Imperial Brands (ranije Imperial Tobacco). Udio količine duhana pod nadzorom vodećih svjetskih kompanija (uključujući China National Tobacco Corporation) gotovo se udvostručio između 2001. i 2017., s 43% na 81%. Od 2009. godine, prvi put je smanjena količina prodaje cigareta u svijetu (za 0,2%). Međutim, od 2018. godine udio globalnog tržišta duhana kojeg čine cigarete se povećao, s tim da je pad potrošnje na zrelim tržištima samo djelomično nadoknađen povećanjem na tržištima u nastajanju (Tobacco in Australia, 2019.)

U grafikonu 6. prikazano je 5 tvrtki koje imaju najveće postotne udjele u globalnom tržištu u 2018. godini.

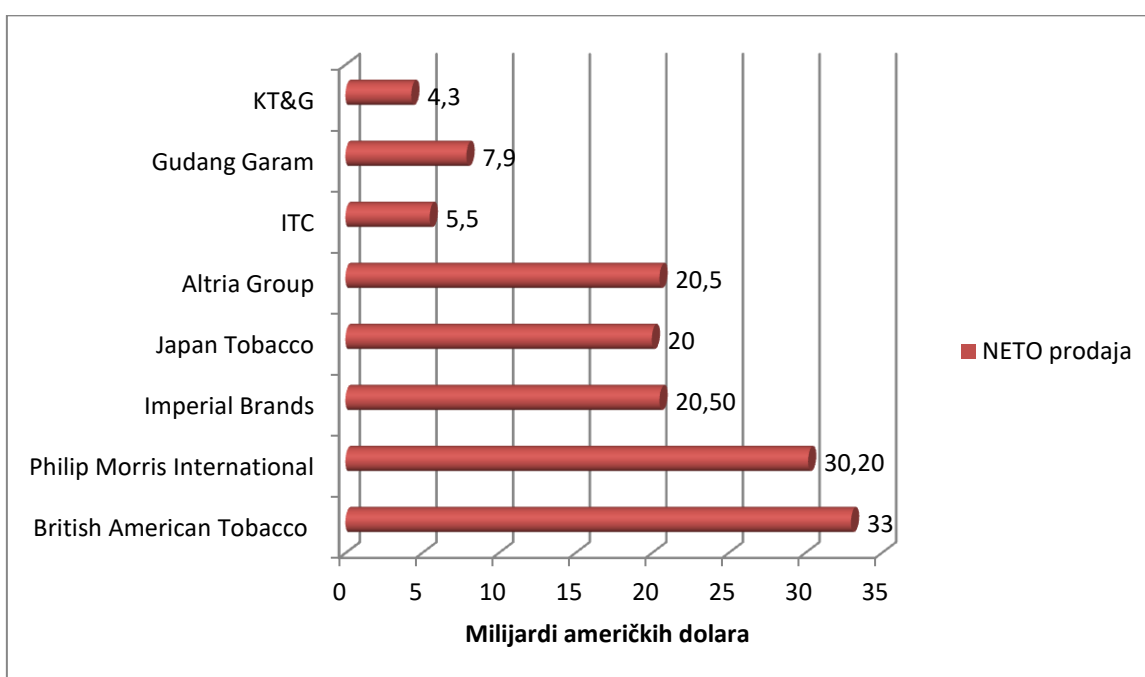

Grafikon 6. Udio vodećih svjetskih proizvođača duhana i duhanskih proizvoda na globalnom tržištu u 2018. godini

Izvor: izrada autora prema podacima Tobacco in Australia

U grafikonu 6. vidimo kako China National Tobacco Corporation ima najveći udjel na globalnom tržištu u 2018. godini sa 45,3%. Slijedi je Philip Morris + Altra koji zajedno zauzimaju udjel od 21,7%. Manje udjele imaju Imperial Brands od 5,8%, British American Tobacco od 5,6% i Japan Tobacco International sa 3,5%.

British American Tobacco 2019. bio je lider među duhanskim poduzećima diljem svijeta, tvrtka je ostvarila 33 milijarde američkih dolara prodajom duhana i duhanskih proizvoda, iako je imala jedan od najmanjih udjela u globalnom tržištu. U grafikonu 7. prikazane su vodeće duhanske tvrtke širom svijeta u 2019. godini na temelju neto prodaje.

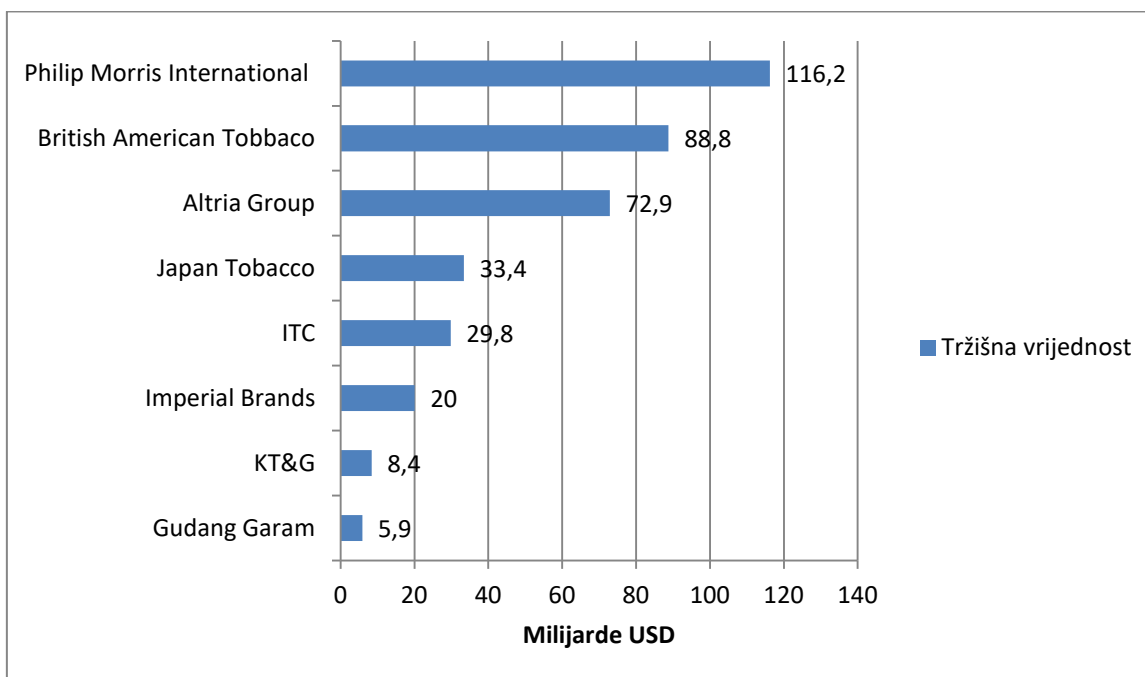

Grafikon 7. Vodeće duhanske tvrtke širom svijeta u 2019. godini na temelju neto prodaje

Izvor: Statista

Iz grafikona 7. Vidimo kako je British American Tobacco u 2019. godini ostvario najveći prihod na temelju neto prodaje od čak 33 milijarde američkih dolara, zatim Philip Morris International sa prihodom od 30,20 milijardi USD. Imperial Brands i Altria Group ostvarili su jednaki prihod od 20,5 milijardi USD, a slijedi ih Japan Tobacco sa prihodom od 20 milijardi USD. Manje prihode imali su Gudang Garam od 7,9 milijardi USD, ITC 5,5 milijardi USD, a najmanji ostvareni prihod od prodaje imao je KT&G od 4,3 milijarde USD.

Philip Morris International drugi je lider među duhanskim tvrtkama širom svijeta s obzirom na prihod. Tvrtka, sa sjedištem u New Yorku, prodaje svoje proizvode u preko 180 zemalja. Njegov najprepoznatljiviji brend, lansiran 1904. godine, je Marlboro. Tvrtka je u 2019. Godini postigla najveću tržišnu vrijednost od čak 116,2 milijarde američkih dolara. U grafikonu 8. Prikazane su duhanske tvrtke širom svijeta na temelju njihove tržišne vrijednosti.

Grafikon 8. Duhanske tvrtke širom svijeta na temelju njihove tržišne vrijednosti

Izvor: Statista

U grafikonu 8. Vidimo kako je Philip Morris International ostvaruje najveću tržišnu vrijednost od čak 116,2 milijarde američkih dolara. British American Tobacco ima gotovo duplo manju tržišnu vrijednost od tvrtke Philip Morris International te ona iznosi 88,8 milijardi američkih dolara. Tržišna vrijednost Altria Group iznosi 72,9 milijardi USD, a Japan Tobacco 33,4, nešto manju vrijednost na tržištu ostvaruje ITC od 29,8 milijardi USD i Imperial Brands od 20 milijardi USD. Najmanju vrijednost od 8,4 milijarde USD ostvaruje KT&G te Gudang Garam od 5,9 milijardi USD.

3.5. Zakonska regulativa duhanske industrije

U Republici Hrvatskoj, duhanska industrija regulirana je Zakonom o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda (NN 45/17, 114/18) i Zakonom o duhanu (NN 69/99, 14/14, 32/19), a s obzirom na to da je Republika Hrvatska članica Europske unije, također se primjenjuje i Direktiva o duhanskim proizvodima, koja nastoji ograničiti uporabu duhana i duhanskih proizvoda, a također nastoji odvratiti mlade ljude od pušenja, stoga su sve članice Europske unije bile primorane uvesti dopunske ili daljnje mjere vezane uz svoje zakone o duhanu i duhanskim proizvodima.

Prema čl. 5. navedenog Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda, zabranjena je proizvodnja i promet cigareta koji sadrže više od 10 mg katrana, 1 mg nikotina i 10 mg ugljikova monoksida po cigareti, a mjerenje navedenog obavlja se na temelju ISO standarda. Također, prije nego se cigarete i duhanski proizvodi plasiraju na tržište, proizvođači istih, kao i uvoznici, ministarstvu su obvezni dostaviti podatke prema robnoj marki i vrsti, dati popis svih sastojaka i omjere u kojima su određeni sastojci korišteni u proizvodnji.

Prema čl. 2. Zakona o duhanu, duhan predstavlja listove kultivara *Nicotiana Tabacum L.*, a duhanski proizvodi prema odredbama ovog zakona namijenjeni su isključivo pušenju, žvakanju i/ili šmrkanju. Člankom 5. određeno je da fizička i pravna osoba može proizvoditi duhan u listu samo ukoliko ima potpisan ugovor o proizvodnji duhana s pravnom osobom koja je registrirana za obradu duhana.

Zakonom o duhanu strogo su određene mjere i uvjeti uzgoja duhana. Člankom 10. ovog zakona jasno je navedeno kako ugovor koji potpisuje proizvođač od strane obrađivača mora sadržavati:

- podatke o katastarskoj čestici i površini poljoprivrednog zemljišta na kojoj će se saditi duhan,
- naziv tipa i sprte duhana koja će se saditi,
- način na koji ugovorne stranke osiguravaju sjeme odnosno duhanske presadnice,
- obveze u pogledu primjene mjera za suzbijanje biljnih bolesti i štetočina na duhanu, te primjene ostalih obvezatnih uzgojnih mjera,
- cijenu proizvedenog duhana po klasama koju će obrađivač duhana platiti proizvođaču,

- obvezu proizvođača da će u ugovorenom roku obrađivaču duhana s kojim je sklopljen ugovor o proizvodnji isporučiti sav duhan, te obvezu obrađivača duhana da će od njega preuzeti i platiti mu proizvedeni duhan,
- izjavu proizvođača duhana da za isto vremensko razdoblje nije sklopio ugovor o proizvodnji duhana s drugim obrađivačem duhana za istu površinu.

3.5.1. Kaznene odredbe

Kaznene odredbe za prekršaje u proizvodnji, preradi ili prometu duhana i duhanskim proizvodima također su navedene u ovom Zakonu o duhanu.

Kaznom od 50.000,00-300.000,00 kuna kaznit će se fizičke ili pravne osobe koje:

- prodaju ili koriste presadnice duhana bez ugovorene proizvodnje ili znanstvene svrhe,
- proizvode duhan bez ugovorene proizvodnje s jednom od postojećih tvrtki u Hrvatskoj
- nisu upisali u sudski registar predmet poslovanja obrade duhana

Kaznom od 50.000,00-300.000,00 kuna kaznit će se pravne osobe koje:

- prodaju ili koriste presadnice duhana bez ugovorene proizvodnje ili znanstvene svrhe,
- za proizvodnju duhanskih presadnica koriste sjeme koje nije proizvedeno u skladu s propisima o poljoprivrednom sjemenu
- sklope ugovor o proizvodnji duhana s neovlaštenom osobom,
- sklopi ugovor o proizvodnji duhana poslije propisanog roka,
- ne preuzme ili ne preuzme u određenom roku sav duhan proizveden u skladu sa sklopljenim ugovorom
- ne obrađuje duhan prema postupku i načinu propisanom hrvatskim normama.

Kaznom od 20.000,00-100.000,00 kuna kaznit će se pravna osoba ako:

- ugovor o proizvodnji duhana ne sadrži propisane podatke
- ne vodi propisanu evidenciju o sklopljenim ugovorima o proizvodnji duhana

- županijskom uredu nadležnom za poslove poljoprivrede ne dostavi u određenom roku ili dostavi netočno izvješće o površini zemljišta zasađenog duhana prema ugovorima, te očekivanoj proizvodnji
- ne vodi ili neuredno vodi evidenciju o skladištima, masi proizvedenog duhana i slično.

Kaznom od 10.000,00-60.000,00 kuna kaznit će se proizvođač ako:

- neovlašteno otkupljuje, drži, koristi ili obavlja promet duhana,
- proizvodi duhan bez pisanog ugovora o proizvodnji duhana s pravnom osobom koja je registrirana za obradu duhana
- za proizvodnju duhanskih presadnica upotrijebi sjeme duhana koje nije proizvedeno u skladu s propisima o sjemenu
- u ugovor o proizvodnji duhana unese netočne podatke
- obrađivač duhana s kojim je sklopio ugovor o proizvodnji ne omogući nadzor ispunjenja ugovora i procjenu očekivanog priroda
- obrađivaču s kojim je sklopio ugovor o proizvodnji ne isporuči prema ugovoru proizvedeni duhan ili ga ne isporuči u ugovorenom roku

3.5.2. Trošarine na duhanske proizvode

Vlada Republike Hrvatske donje je Uredbu o visini trošarine na duhanske prerađevine i duhanske proizvode (NN 33/2020). Ovom Uredbom utvrđene su visine specifične trošarine i stopa proporcionalne trošarine na cigarete, minimalna trošarina na cigarete te visina trošarine na sitno rezani duhan za savijanje cigareta, ostali duhan za pušenje, cigare i cigarilose. Ovom Uredbom utvrđene su i visine trošarina na e-tekućine, grijani duhanski proizvod i novi duhanski proizvod.

Trošarine na cigarete sastoje se od dvije komponente: specifične i proporcionalne. Specifična komponenta trošarine utvrđuje se u fiksnom (apsolutnom) iznosu po komadu proizvoda (na primjer: trošarina na 1000 komada cigareta), a proporcionalna je u postotku maloprodajne cijene cigareta. Domaćoj duhanskoj industriji odgovara specifična trošarina jer stvara manje porezno opterećenje i potiče domaće proizvođače duhana na veću proizvodnju. Zbog specifičnosti duhanskog tržišta, distribucija cijena cigareta može uvelike ovisiti o poreznim sustavima (Brajković, 2019.)

Trošarina na cigarete, prema Uredbi o visini trošarine na duhanske prerađevine i duhanske proizvode (NN 33/2020) iznosi:

- SPECIFIČNA TROŠARINA NA CIGARETE: 370,00 kuna za 1 000 komada cigareta
- PROPORCIONALNA TROŠARINA: 34% od maloprodajne cijene

Minimalna trošarina na cigarete iznosi 824,00 kn za 1 000 komada cigareta i plaća se ako je iznos ukupne trošarine obračunate prema specifičnoj ili proporcionalnoj trošarini niži od iznosa minimalne trošarine.

Tablica 4. Iznos trošarina na duhan i duhanske proizvode u Republici Hrvatskoj

DUHANSKE PRERAĐEVINE	
PREDMET OPOREZIVANJA	VISINA TROŠARINE
Cigarete	Specifična trošarina 370,00 kn za 1 000 komada cigareta Proporcionalna trošarina 34% od MPC Minimalna trošarina 824,00kn/1 000 komada
Cigare	800,00 kn za 1 000 komada
Cigarilosi	800,00 kn za 1 000 komada
Sitno rezani duhan za savijanje cigareta	800,00 kn za 1 kg
Ostali duhan za pušenje	800,00 kn za 1kg
DUHANSKI PROIZVODI	
E-tekućine	0,00 kn za 1 ml
Grijani duhanski proizvod	800,00 kn za 1 kg
Novi duhanski proizvod	800,00 kn za 1 kg

Izvor: Carinska uprava

Iz tablice 4. vidimo kako su novom Uredbom o visini trošarine na duhanske prerađevine i duhanske proizvode koja je stupila na snagu 1. travnja 2020. godine visine trošarina rasle u odnosu na prošlu godinu. Tako je 2019. godine specifična trošarina na cigarete iznosila 335,00 kn za 1 000 komada, dok 2020. iznosi 370,00 kn za 1 000 komada, proporcionalna trošarina na cigarete je u 2019. i 2020. ostala ista. Minimalna trošarina na cigarete također je rasla, tako je 2019. iznosila 755,00 kn za 1 000 komada, a 2020. iznosi 824,00 kn za

1000 komada. Trošarina na cigare i cigarilose iznosila je 600,00 kn za 1 000 komada, dok 2020. iznosi 800,00 kn za 1 000 komada. Sitno rezani duhan za savijanje cigareta i ostali duhan za pušenje 2019. godine oporezivao se sa 600,00 kn za 1kg, a 2020. godine sa 800 kn za 1 kg. Visina trošarina za duhanske proizvode također je rasla. 2019. godine grijani duhanski proizvod i novi duhanski proizvod oporezivao se sa 600,00 kn za 1kg dok se 2020. oporezuje sa 800,00 kn za 1 kg.

4. ZAKLJUČAK

Proizvodnja duhana u Republici Hrvatskoj jedna je od najbolje organiziranih proizvodnji. Najviše su zastupljene sorte tipa Virginia i Burley. Virginia je nosilac kvalitete i najviše sudjeluje u proizvodnji, zauzima 90% površina pod duhanom i ostvaruje bolju cijenu na tržištu. Burley je sorta duhana za koji su potrebna manja ulaganja, ali daje i slabije prinose po hektaru te ostvaruje manju cijenu na tržištu. Duhan, kao poljoprivredna kultura, ima nedvojbeno štetan utjecaj na ljudsko zdravlje, ali pozitivan utjecaj u pogledu ekonomije i gospodarstva u cjelini. Pogodno tlo i klima stvaraju dobre uvjete za uzgoj duhana u našoj zemlji, a zarada koja se ostvaruje u proizvodnji dobar je poticaj za daljnju proizvodnju ove poljoprivredne kulture.

Ipak, zadnjih nekoliko godina Republika Hrvatska bilježi negativan trend površina pod duhanom. Tako se je 2011. godine duhan uzgajao na 5 905 hektara, a 2018. godine površine su se smanjile na čak 3 834 hektara. Sukladno tome, padala je i količina proizvodnje, tako je kroz analizirano razdoblje od 8 godina proizvodnja pala sa 10 643 tone koje su proizvedene 2011. godine na 7 561 tonu koja se proizvela 2018. godine. Situacija u svijetu nije bolja negoli u Hrvatskoj. Tako je u zemljama koje su analizirane u radu proizvodnja također pala. Jedina država koja bilježi rast žetvenih površina je Grčka, a i te količine su minimalne. Pozitivan rast u proizvedenim količinama, a smanjenim površinama bilježi Njemačka koja je proizvodnju duhana podigla na višu razinu.

Prinos duhana kroz analizirano razdoblje je podjednak i ne varira puno, prosjek kroz godine ostaje isti i zadovoljava standarde te se kreće u rasponu od 1,8-2,1 tone po hektaru.

Cijene duhana, koje i jesu jedan od presudnih faktora za proizvodnju duhana, u razdoblju od 5 analiziranih godina bilježe konstantan rast. Tako je na primjer, cijena duhana I.klase 2015. godine iznosila 13,18 kuna, dok je 2019. cijena prve klase iznosila 19,67 kuna. Na tu cijenu još se dodaje PDV, a tvrtke potiču i proizvodnju kvalitetnog duhana, pa cijene nižih klasa duhana (IV.-VI.), nisu i neće rasti.

Republika Hrvatska 2018. godine ostvarila je negativnu bilancu vanjskotrgovinske razmjene neprerađenog duhana. Izvezeno je 7 539 tona neprerađenog duhana, a uvezeno 8 424 tone. S obzirom na 2017. uvoz je povećan za 38,0%, dok je izvoz smanjen za 13,2%. Bez obzira na negativnu bilancu vanjskotrgovinske razmjene, duhan je i dalje jedan od 5

najvažnijih izvoznih proizvoda Republike Hrvatske. Cigarete koje sadrže duhan zauzimaju čak 5,1% izvoznih količina i zauzimaju najveći udio izvoznih količina poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Republike Hrvatske.

Stanje na tržištu duhana diktiraju najveće svjetske korporacije, a to su China National Tobacco Corporation koja je najveći proizvođač duhana na svijetu, Philip Morris, koji proizvodi najprepoznatljiviji brend cigareta na svijetu – Marlboro i ostvario je najveću tržišnu vrijednost, British American Tobacco koji je ostvario je najveću zaradu prodajnom duhana i duhanskih proizvoda, a tu su još i Imperial Brands, Japan Tobacco International i mnogi drugi.

Proizvodnja duhana je vrlo složena i zahtjevna, regulirana mnogim zakonskim odredbama i regulativama. U proizvodnju duhana potrebno je uložiti mnogo truda i rada. Također, tržište duhana, vrlo je složeno i kompleksno te i ono samo podliježe mnogim zakonskim regulativama. Vodeće gigantske korporacije diktiraju tržištem, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Bojazan proizvođača duhana je mala cijena duhana, a tvrtke koje prerađuju i doraduju duhan u Hrvatskoj strahuju od negativne bilance vanjskotrgovinske razmjene i loše postignute cijene na tržištu. Kako bi Hrvatska mogla konkurirati i prodavati duhan po što većim cijenama mora raditi na unaprjeđenju proizvodnje duhana, na unaprjeđenju dorade, ali i na podizanju svijesti proizvođača o duhanima diljem svijeta koji se na jednostavniji način proizvode, a bolje su kvalitete.

Proizvođači duhana nezadovoljni su i smatraju cijene duhana malima s obzirom na cijene u drugim zemljama proizvođačima duhana. Želja, ali i potreba hrvatskih proizvođača je udružiti se u proizvođačke organizacije kako bi postizali bolje cijene na tržištu, dobivali jeftinije repromaterijale i prodavali duhan bez posrednika, tako ne bi državna firma Agroduhan d.o.o Slatina i firma u vlasništvu British American Tobacco – Hrvatski duhani, bila posrednik, prodavala duhan i zarađivala novac nego bi to sve odradili članovi proizvođačke organizacije i na taj način ostvarili bi bolju zaradu od ove koju ostvaruju u ovim uvjetima tržišta.

5. POPIS LITERATURE

Rad u časopisu

1. Banožić, M., Šubarić, D., Jokić, S. (2018.) Duhanski otpad Bosne i Hercegovine – problem ili vrijedna sirovina, Glasnik zaštite bilja, Vol. 41 No. 4, str. 64-72.
2. Ranogajec, Lj., Dumančić, N. (2018.) Ekonomska učinkovitost proizvodnje duhana: studija slučaja, Agroecnomia Croatica, Vol 8 No. 1, str 103-111.

Kvalifikacijski radovi

1. Brajković, V. (2019.) Suvremene promjene duhanske industrije i istraživanje potrošačkih navika u HoReCa kanalu, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, diplomski sveučilišni studij Trgovina i međunarodno poslovanje, Zagreb 2019.
2. Celić, K. (2015.) Ekonomska učinkovitost proizvodnje duhana u Republici Hrvatskoj, diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet Osijek, smjer agroekonomika, Osijek 2015.

Internetske stranice

1. Čagalj, M., Ivanković M. (2017.), Temeljne značajke duhanske industrije u EU - s posebnim osvrtom na Republiku Hrvatsku, https://bib.irb.hr/datoteka/896600.Temeljne_znaajke_duhanske_industrije_u_EU_MCagalj.pdf(19.7.2020.)
2. Državni zavod za statistiku, Poljoprivreda, lov i šumarstvo i ribarstvo, Biljna proizvodnja; Žetvena površina, proizvodnja i prirod oraničnih usjeva u hektarima, tonama i t/ha, <https://www.dzs.hr/> (20.7.2020.)
3. FAO stat; <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC> (20.7.2020.)
4. Izvozni portal, O hrvatskom izvozu, Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom, <https://izvoz.gov.hr/print.aspx?id=9&url=print> (23.8.2020.)
5. Martin T. (2020.), Statistika pušenja iz cijelog svijeta, 13.7.2020., <https://www.verywellmind.com/global-smoking-statistics-2824393>(19.7.2020.)
6. Ministarstvo financija- Carinska uprava, Duhanske preradevine i duhanski proizvodi, <https://carina.gov.hr/> (27.8.2020.)

7. Research & Markets, Tržište cigareta: globalni industrijski trendovi, udio, veličina, rast, mogućnosti i prognoza 2019.-2024, veljača 2019., https://www.researchandmarkets.com/research/qj2jd5/global_cigarette?w=5 (19.7.2020.)
8. Statista, Coway, J., Leading tobacco companies worldwide in 2019, based on net sales, 12.8.2020., <https://www.statista.com/statistics/259204/leading-10-tobacco-companies-worldwide-based-on-net-sales/#statisticContainer> (23.8.2020.)
9. Tobacco in Australia, Freeman, B., Winstanley, M., Bayly, M., The global tobacco manufacturing industry, May 2019., <https://www.tobaccoinaustralia.org.au/chapter-10-tobacco-industry/10-2-the-global-tobacco-manufacturing-industry> (23.8.2020.)
10. Ministarstvo poljoprivrede, Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini, prosinac 2019., https://poljoprivreda.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/poljoprivredna_politika/zeleno_izvjesce/2019_11_13_Zeleno%20izvjesce2018.pdf (20.7.2020.)